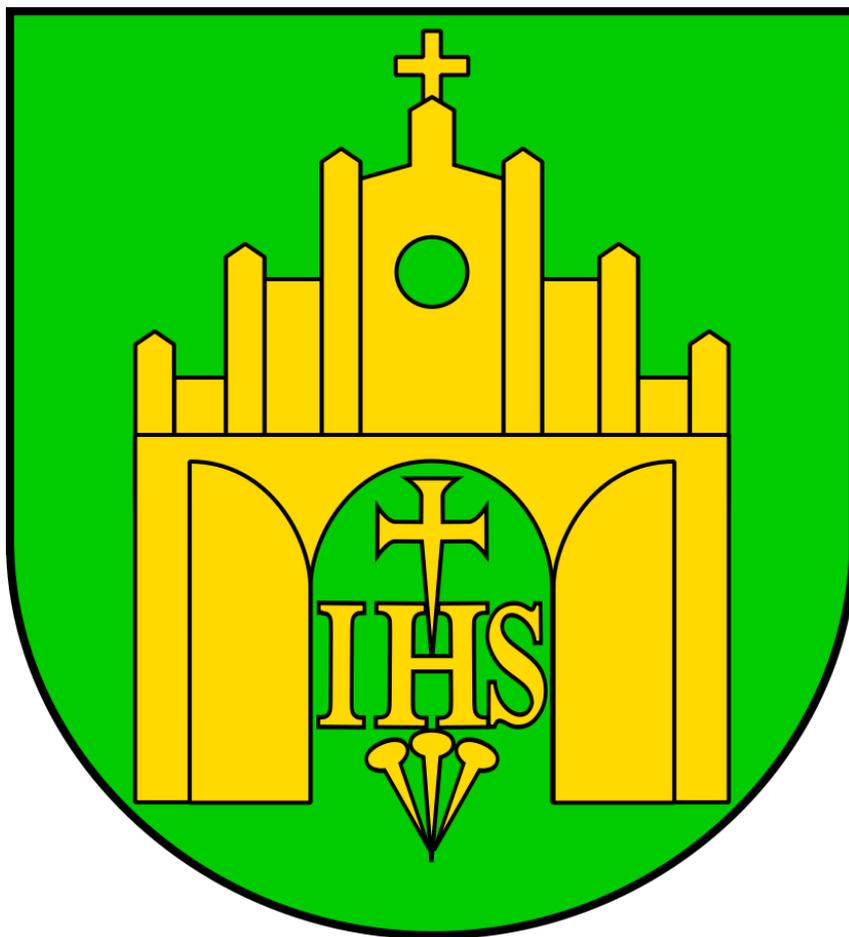

UZASADNIENIE HERALDYCZNO-HISTORYCZNE PROJEKTÓW SYMBOLI GMINY MYSZYNEC

Kamil Wójcikowski, Robert Fidura
Łódź – Laski Szlacheckie

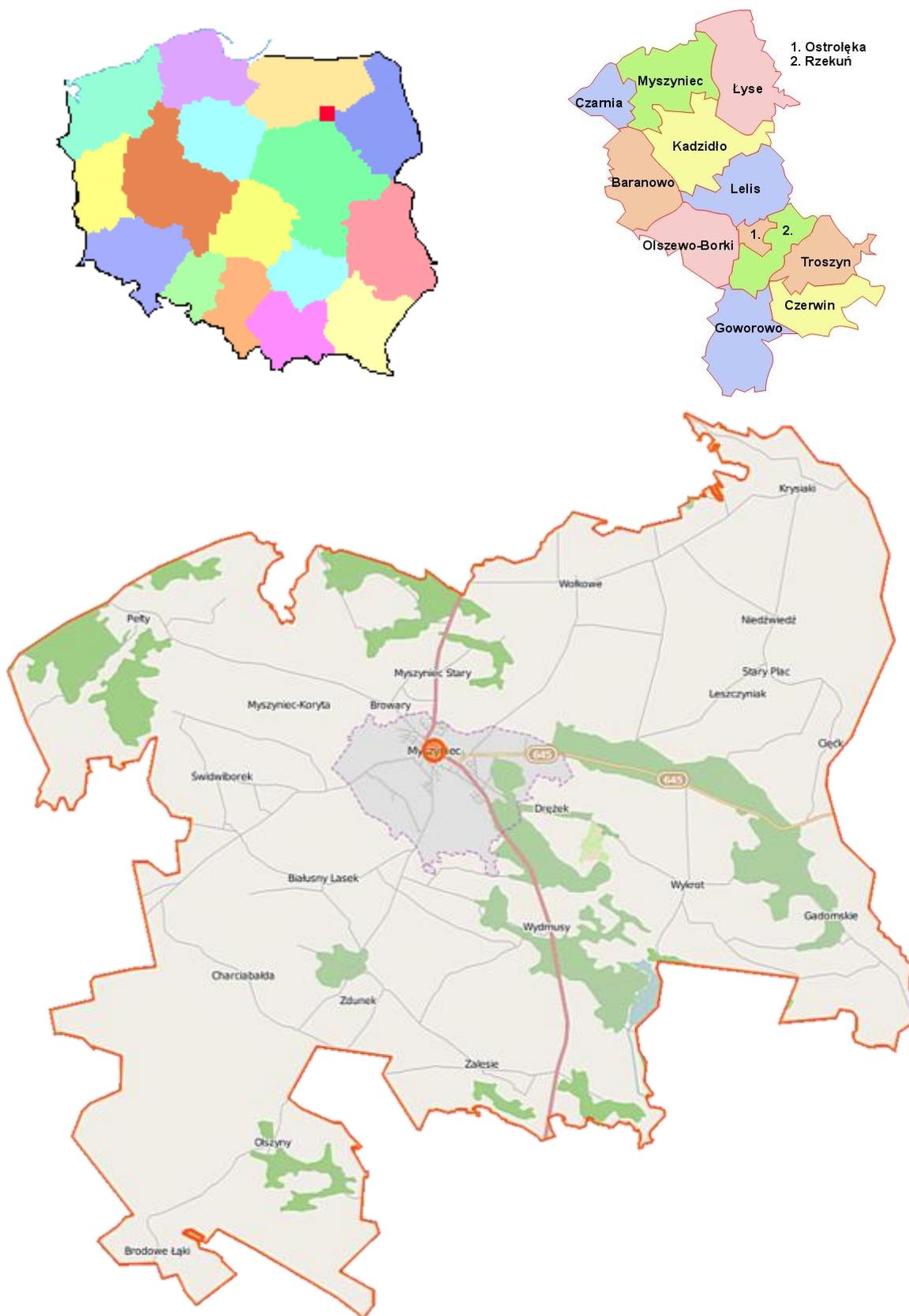
LIPIEC 2018

Spis treści

Charakterystyka gminy Myszyniec.....	3
Warunki przyrodniczo-geograficzne gminy.....	4
Zabytki gminy.....	4
Rys historyczny gminy Myszyniec.....	5
Białusny Lasek.....	5
Browary.....	5
Charciabałda.....	5
Cięćk.....	5
Drężek.....	6
Gadomskie.....	6
Myszyniec.....	6
Myszyniec Koryta.....	9
Myszyniec Stary.....	9
Niedźwiedź.....	10
Pełty.....	10
Świdwiborek.....	10
Wolkowe.....	10
Wydmusy.....	10
Wykrot.....	11
Zalesie.....	11
Zdunek.....	11
Tradycje heraldyczne na terenie gminy.....	12
Tradycje heraldyczne Myszynca.....	12
Heraldyka ziemska.....	13
Symbolika miejscowych właścicieli ziemskich.....	16
Herb gminy Myszyniec.....	17
Flaga gminy Myszyniec.....	18
Banner gminy Myszyniec.....	18
Flaga stolikowa gminy Myszyniec.....	19
Pieczenie gminy Myszyniec.....	19
Łańcuchy władzy gminy Myszyniec.....	19
Sztandar gminy Myszyniec.....	19
Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec.....	20
Załączniki.....	20
Załącznik nr 1 – Herb Gminy Myszyniec.....	21
Załącznik nr 2 – Flaga Gminy Myszyniec.....	22
Załącznik nr 3 – Banner Gminy Myszyniec.....	23
Załącznik nr 4 – Flaga Stolikowa Gminy Myszyniec.....	24
Załącznik nr 5 – Pieczęć Gminy Myszyniec.....	25
Załącznik nr 6 – Pieczęć Rady Miejskiej w Myszyncu.....	26
Załącznik nr 7 – Pieczęć Burmistrza Myszynca.....	27
Załącznik nr 8 – Łańcuch Burmistrza Myszynca.....	28
Załącznik nr 9 – Łańcuch Przewodniczącego Rady Miejskiej w Myszyncu.....	29
Załącznik nr 10 – Sztandar Gminy Myszyniec – strona prawa.....	30
Załącznik nr 11 – Sztandar Gminy Myszyniec – strona lewa.....	31
Załącznik nr 12 – Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec.....	32
Załącznik nr 13 – Dyplom Odznaki Honorowej Gminy Myszyniec.....	33

Charakterystyka gminy Myszyńiec

Rysunek 1: Położenie Gminy Myszyńiec na mapie Polski, powiatu oraz mapa Gminy Myszyńiec¹

¹ Źródła: Gmina Myszyńiec, Wikimedia Commons,

Gmina Myszyńiec to gmina miejsko-wiejska położona na północnym krańcu województwa mazowieckiego i powiatu ostrołęckiego. Sąsiaduje z gminami Łyse, Kadziłło, Baranowo, Czarnia, Rozogi (ostatnia powiat szczycieński województwa warmińsko-mazurskiego). Przez gminę przebiegają drogi: krajowa 53 oraz wojewódzkie 614 i 645, które tworzą węzeł w siedzibie władz gminnych – mieście Myszyńcu. W skład gminy wchodzi 18 sołectw: Białusny Lasek, Cięćk, Charciabałda, Drężek, Gadomskie, Krysiaki, Myszyńiec-Koryta, Myszyńiec Stary, Niedźwiedź, Olszyny, Pełty, Świdwiborek, Wolkowe I, Wolkowe II, Wydmusy, Wykrot, Zalesie, Zdunek. Siedzibą władz gminy jest miasto Myszyńiec. Na powierzchni 227,27 km² mieszka tutaj ponad 10,5 tys. osób, z czego 10,74 km² zajmuje miasto Myszyńiec, zamieszkiwane przez blisko 3,4 tys. osób². Myszyńiec pełni funkcję lokalnego ośrodka rolniczo-usługowo-handlowego. Stanowi też ważny ośrodek kultury kurpiowskiej³.

Warunki przyrodniczo-geograficzne gminy

Pod względem fizjograficznym gmina leży w obrębie dwóch regionów fizyczno-geograficznych: Równiny Kurpiowskiej i Równiny Mazurskiej. Przebiega tędy granica zlodowacenia bałtyckiego (północnopolskiego). W krajobrazie dominują łąki, pastwiska i zwarte obszary leśne (lesistość 25%). Przez gminę i miasto przepływa rzeka Rozoga, dopływ Narwi. Dzięki różnorodności krajobrazu na terenie gminy mamy do czynienia z występowaniem ciekawej roślinności bagiennej, wodnej oraz typowej dla lasów środkowoeuropejskich. Na terenie gminy znajdują się pomniki przyrody: dąb szypułkowy w Myszyńcu oraz modrzew w Białusnym Lasku⁴.

Zabytki gminy

Według rejestrów Narodowego Instytutu Dziedzictwa, do obiektów zabytkowych na terenie gminy zalicza się jedynie zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Trójcy w Myszyńcu z dzwonnica z XVIII wieku oraz kościołem z 1915 roku oraz stara część cmentarza rzymskokatolickiego w Myszyńcu.

Fot. 1: Zespół kościoła parafialnego w Myszyńcu⁵

² Statystyka ludności gminy Myszyńiec na dzień 30.06.2016

³ Jerzy Kwiatek, Teofil Lijewski, *Leksykon miast polskich*, str. 520-521

⁴ Strategia rozwoju gminy Myszyńiec na lata 2016-2026

⁵ Autor: Jolanta Dyr, źródło: Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0

Rys historyczny gminy Myszyniec

Poniższa sekcja, w części dotyczącej sołectw gminy Myszyniec opiera się (jeśli nie wskazano inaczej) o zarys historii przedstawiony w publikacji *Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej w Myszyncu*⁶.

Białusny Lasek

Pierwotnie wieś sąsiadowała od zachodu ze wsią Klimek. Później jej nazwa objęła obie wsie. Pod obecną nazwą odnotowana po raz pierwszy w 1789 roku jako *Białusny Lasek* i *Białkosny Lasek*. W roku 1827 wymieniana jako wieś *Białusny*, zaś rok później *Biełuszny Lasek*. Na mapie z roku 1843 zapisana pod obecną nazwą. Nazwa dwuczłonowa, *lasek* wskazuje oczywiście na *mały las*, zaś przymiotnik *białusny* może się odnosić do terenu podmokłego – istnieje gwarowy rzeczownik *białuszysko* – *gleba podmokła*. Wedle etymologii ludowej, nazwa powstała w czasach Potopu szwedzkiego i oznaczała miejsce, w którym szwedzcy żołdacy swawolili z kobietami (białkami).

Browary

Po raz pierwszy wzmiankowane w 1781 roku jako *Browar*. W latach 1782-84 nazwę tę nosił tutejszy młyn i tak oznaczono ją na mapie z 1806-1808. W roku 1820 istniał folwark *Browary*, zaś w 1827 wieś *Browary*. Nazwa pochodzi prawdopodobnie od browaru należącego do starostów ostrołęckich, zlokalizowanego w pobliżu Nowego Myszynca.

Charciabałda

Wieś miała zostać założona przez jakiegoś Olędra na gruntach nadanych przez starostę ostrołęckiego Antoniego Małachowskiego. Znana jest od 1782 roku. W błędnym zapisie lub odczycie występuje w latach 1783-84 jako *Charcibacla*, jako *Charcibałda* w 1789, *Charcibauda* oraz *Charczabalda* na mapie z lat 1806-1808. Z roku 1827 pochodzi zapis *Charcia bałda* i z 1828 błędny *Charecobałda*. Na mapie z 1843 wieś występuje pod obecną nazwą. Nazwa dwuczłonowa, człon pierwszy wskazuje na *charta* – rasa psa, lub osobę o przydomku *Chart*. Człon drugi pochodzić może z języka pruskiego i oznaczać *ształas*, *chatę*, *budę*.

Cięćk

Wieś po raz pierwszy wymieniana w 1774 roku w jednym z dokumentów diecezjalnych jako *Cięczk* oraz ponownie w latach 1775, 1778 i 1781 jako *Cięćk*. Na mapie z 1783 oraz w zapiskach z lat 1783 i 1784 zapisano błędnie nazwę wsi jako *Cięk*, zaś na mapie z 1806-1808 jako *Czensko*. W roku 1827 odnotowano formę *Cięćk*. Pochodzenie nazwy jest niejasne. Być może wywodzi

⁶ Elżbieta Kowalczyk-Heyman, *Pochodzenie nazw miejscowych w parafii Myszyniec [w:]* Red. Maria Przytocka, *Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej w Myszyncu*, Ostrołęka 2009, s. 40-50

się od nazwy osobowej *Cieńko*, *Cieński* lub od przymiotnika *cienki*. W gwarze Kurpiów *cięćk*, *cięćk* oznacza zrąb drewna.

Drężek

Wieś istniała zapewne już w XVII wieku ponieważ w zapisach źródłowych występuje po raz pierwszy w 1701 roku jako *Drżęzek*. Odnotowano ją na mapie z 1731-38 jako młyn *Dronzeck*. Kolejne zapisy w formach *Drezeck*, *Drżęzek* pochodzą z 1775 roku, *Drżęzek* z 1778 roku i z lat 1783-84. W roku 1782 zapis *Drżęzek*. Na mapie z 1783 zapisano *Drżęzek*, zaś na mapie z 1806-1808 *Drensk*. W roku 1827 nazwa brzmiała *Drżęzek*, zaś rok później *Drżęzek*. Na mapie z 1843 ponownie zapisano *Drżęzek*. Nazwa prawdopodobnie wywodzi się od nazwy osobowej *Drżęzek* – właściciela młyna, który dał początek osadzie.

Gadomskie

Miejscowość powstała w pierwszej połowie XVIII wieku, w wyniku nadania dla młynarza w miejscu określanym jako *Borki*. Z tej przyczyny w roku 1765 odnotowano ją jako *Borkowe Nowosiedliska*. Obecna nazwa znana jest od 1782 roku, chociaż na mapie z 1783 zapisano ją jako *Gadomski* (nazwa młyna). W znanej nam formie zapisano nazwę wsi ponownie w 1827 roku, zaś rok później błędnie *Gadomsk*. Na mapie z 1843 roku występuje jako *Godomskie*. Nazwa wsi jest dzierżawcza od nazwiska właściciela młyna i okolicznych gruntów, Szymona Gadomskiego.

Myszyniec

Poniższa podsekcja, jeśli nie wskazano inaczej, oparta została o monografię historyczną *Myszynca* autorstwa Wandy Paprockiej⁷.

Rozwój osady Myszyniec, który został ukoronowany uzyskaniem praw miejskich rozpoczął się w połowie XVII wieku. To właśnie wtedy sprowadzeni wiek wcześniej Jezuiti objęli swoją działalnością misyjną obszar Puszczy Zielonej. Działalność Jezuitów miała przeciwstawić się przenikaniu wpływów protestanckich z Warmii. Z Jezuitami właśnie związana jest pierwsza wzmianka na temat Myszynca: 22 grudnia 1650 roku król nadał wiosce Myszyniec przywilej na trzy targi: w Święto Zwiastowania NMP, w wigilię Trójcy Świętej i w wigilię Św. Marcina. Królewskie zatwierdzenie działalności Jezuitów na tym obszarze było niezbędne, ponieważ obszar Puszczy Zielonej stanowił królewskie dobra stołowe. Dochód ze wspomnianych targów miał stanowić uposażenie kaplicy misyjnej.

Początki Myszynca związane z misją Jezuitów skłaniają niektórych badaczy do wiązania pochodzenia nazwy miasta od słowa „misja” – chociaż są ten temat także inne teorie. Wieś Myszyniec istniała już w 1650 roku, zatem nazwa jest wcześniejsza od misji jezuickiej.

⁷ Wanda Paprocka. *Myszyniec: studium z dziejów miasta*, Warszawa 1993

Wywodzić może się od przezwiska *Mysz* lub od zwierzęcia *myszy*, albo od nazwy rośliny z rodziny psiankowatych, używanej do zwalczania pasożytów przewodu pokarmowego⁸.

Królewskie przywileje były następnie ponawiane: 15 lutego 1654 król Jan Kazimierz potwierdził prawo Jezuitów do pobytu przy wystawionej kaplicy, nadał im grunt na dom zakonny, ogród oraz pozwolił na wyrąb drzewa w Puszczy. Dalsze rozszerzenie przywilejów nadał w 1677 roku Jan III Sobieski przeznaczając dla Jezuitów trzy łany w lasach starostwa ostrołęckiego oraz zezwalając na budowę szkoły, karczmy i browaru oraz na prowadzenie wyszynku. W roku 1718 August II pozwolił Jezuitom na odbywanie cotygodniowych targów we wiosce Myszyńiec inaczej zwanej Jezupole.

O roli gospodarczej jezuickiej osady w Myszyńcu najlepiej świadczy fakt, że starostowie ostrołęccy starali się ograniczać przywileje i uprawnienia jezuitów dążąc do uzyskania udziału w ich dochodach. Ostatecznym rozwiązaniem tego problemu było założenie konkurencyjnej jurydyki starościńskiej przez starostę Jana Małachowskiego w pierwszej połowie XVIII wieku. Jurydykę założono na gruntach osady Martuny, która powstała być może pod koniec wieku XVII lub na początku XVIII. Nazwa pochodzi od imienia zasadzcy, smolarza Marcina zwanego Martunem. Osada ta pojawia się po raz pierwszy na mapie z 1706 roku jako *Maruten*, zaś wzmiankowana jest po raz pierwszy w 1719 roku. W roku 1746 wieś wzmiankowana jako *Martuny i Małachowo*, zaś w 1774 *Martuny czyli Małachowo*. W roku 1740 plac na którym stała pierwsza kaplica został odebrany Jezuitom przez starostę ostrołęckiego⁹. W roku 1741 doszło do zbrojnego konfliktu mieszkańców Martun z jezuicką osadą. Starcie doprowadziło do zburzenia części klasztornych zabudowań. Starostowie ostrołęccy nadali nowej osadzie prawa targowe i wystawili karczmę. Lustracja z 1789 roku wymienia i opisuje *Martuny czyli Myszyńiec Nowy* oraz *Poświętne*. Obie osady rozdzielał parkan.

Po kasacie zakonu Jezuitów, dekretem Stanisława Augusta z 13 stycznia 1774 roku misja została zamieniona w probostwo, zaś ojcowie pozostali na miejscu jako księża diecezjalni. Dawna osada jezuicka zwana wówczas była Myszyńcem Poświętnym lub Kościelnym.

Pod koniec XVIII wieku obie połączone myszyńskie osady wyniesiono do rangi miasta. W literaturze istnieją różne przekazy dotyczące konkretnej daty oraz okoliczności tego wydarzenia. Część materiałów przekazuje, że nastąpiło to indywidualnym aktem wystawionym przez Stanisława Augusta Poniatowskiego. Istnieje też hipoteza, że Myszyńiec miastem stał się automatycznie, dzięki zapisom Konstytucji 3 maja, wedle których każda osada powyżej 100 dymów uznana została za miasto. Hipotezę tę uwiarygodnia prośba

⁸ Elżbieta Kowalczyk-Heyman, *Pochodzenie nazw miejscowych w parafii Myszyńiec [w:]* Red. Maria Przytocka, *Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej w Myszyńcu*, Ostrołęka 2009, s. 45

⁹ Elżbieta Kowalczyk-Heyman, *Pochodzenie nazw miejscowych w parafii Myszyńiec [w:]* Red. Maria Przytocka, *Dzieje parafii i kościoła pod wezwaniem Trójcy Przenajświętszej w Myszyńcu*, Ostrołęka 2009, s. 47-48, s. 261

mieszkańców Myszyńca (Nowego) skierowana do króla pruskiego w sprawie przyłączenia okolicznych wiosek i budowy ratusza, którzy powołują się właśnie na zapis w Konstytucji. Istnieje także hipoteza, że nadanie praw miejskich nastąpiło już w czasach pruskich, tj. w krótkim okresie 1796-1810. Tłumaczyłoby to brak dokumentu erekcyjnego, którego poszukiwano już w połowie XIX wieku. Według informacji Wandy Paprockiej, w efekcie prowadzonych wówczas kwerend wykryto w aktach dyrektorialnych berlińskich z lat 1796-1806 korespondencję dotyczącą przemiany wsi kościelnej – miasteczka targowego w miasto. Korespondencja miała znajdować się w aktach dotyczących Prus Nowo-Wschodnich i nie powoływała się podobno na żaden wcześniejszy przywilej. List z 1797 mieszkańców Myszyńca (Nowego) do władz pruskich przekonuje te ostatnie o zaletach wyniesienia osady do rzędu miast. Wydaje się, że w świetle tych dokumentów najprawdopodobniejsze jest uzyskanie przez Myszyniec praw miejskich w dobie administracji pruskiej. Wanda Paprocka podaje rok 1798 jako rok wystawienia lub wcielenia w życie aktu nadania praw miejskich. Dodatkowym argumentem za tą datą jest fakt, że w latach 1798-1810 nastąpił dziesięciokrotny wzrost liczby ludności. Należy też zaznaczyć, że nowe miasto powstało na bazie Nowego Myszyńca, do którego włączono okoliczne wioski lub ich części.

Ludność w Myszyńcu przyrastała nadal aby osiągnąć liczbę 2000 mieszkańców w 1864 roku. Za wzrostem liczby ludności nie nadążała poprawa warunków mieszkaniowych. Rozwój miasto zawdzięczało swoim funkcjom handlowym – sprzedawano tu płody rolne oraz zaopatrywano gospodarstwa w niezbędne produkty. Nie bez znaczenia była także rola Myszyńca jako jednego z tylko dwóch ośrodków parafialnych w okolicy.

Strzelcy kurpiowscy z okolic Myszyńca brali udział w różnych starciach oręża polskiego w XIX wieku, włącznie z wojnami napoleońskimi i powstaniem listopadowym oraz styczniowym. Miasto było często punktem zbornym kurpiowskich formacji. Wielu Kurpiów poległo w bitwie pod Ostrołęką w pierwszym z wymienionych powstań. W trakcie powstania listopadowego pod Myszyńcem miała miejsce zwycięska bitwa oddziałów kurpiowskich przeciwko wojskom rosyjskim. Po klęsce powstania listopadowego w ramach represji w Myszyńcu stacjonowali Rosjanie. Myszyniec należał do najniższej, IV klasy miast Księstwa warszawskiego, a później Królestwa Kongresowego i utracił prawa miejskie na mocy ukazu carskiego z dnia 1 czerwca 1869. Mimo to nie spadła liczba ludności, która w 1885 roku nadal wynosiła około 2000, ani nie osłabła wymiana handlowa, chociaż w II połowie XIX wieku rolnicy sprzedawali na jarmarkach więcej bydła i trzody niż płodów rolnych.

W roku 1902 powołano w Myszyńcu Ochotniczą Straż Pożarną, w 1907 roku Towarzystwo Spożywców, zaś 2 lata później otwarto czytelną parafialną. W czasie I wojny światowej miejscowa ludność podlegała mobilizacji. Zabudowa Myszyńca i okolic uległa zniszczeniom w trakcie działań wojennych. Po zajęciu miasta przez Niemców w 1915 roku ukończono budowę szosy Myszyniec – Ostrołęka oraz wybudowano kolejkę wąskotorową dla eksportu drewna z puszczy do Prus Wschodnich. Linia przetrwała aż do 1973 roku.

W odrodzonej Rzeczypospolitej w okolicy działało wiele inicjatyw społeczno-politycznych. Na Kurpiach powołano w 1919 roku Związek Puszczański, który żywo interesował się sprawą plebiscytu na Warmii i Mazurach. Związek agitował za przyłączeniem terenów spornych do Kurpiowszczyzny, zaś głównym ośrodkiem agitacyjnym był Myszyńiec. W okresie międzywojennym osada Myszyńiec nadal była ważnym ośrodkiem handlowym, a na jarmarki przybywała nawet ludność niemiecka z Prus Wschodnich. W roku 1937 w osadzie było ponad 3000 mieszkańców. Działał urząd gminy, stacja kolejki wąskotorowej, poczta, apteka, komisariat Straży Granicznej, Sąd Grodzki, Straż Pożarna, urząd drogowy i elektrownia na bazie młyna parowego, szkoła.

II wojna światowa przyniosła straty w ludności cywilnej (spadek liczby mieszkańców o ponad połowę), głównie żydowskiej, która pełniła istotną rolę w gospodarce osady. W nowej rzeczywistości socjalistycznej upadł handel. Nastąpił odpływ ludności na Ziemię Odzyskane zaś z drugiej strony napływ z okolicznych wiosek. Poprawa sytuacji demograficznej miasta nastąpiła w latach 70 i 80, kiedy to na terenie powiatu ostrołęckiego pojawiły się nowe miejsca pracy – m.in. Ostrołęckie Zakłady Mięsne oraz Elektrociepłownia Ostrołęka. Liczba ludności powoli zbliżała się do poziomu przedwojennego i wynosiła 2600 w 1988 roku. 13 sierpnia 1993 roku Myszyńiec odzyskał prawa miejskie.

Myszyńiec Koryta

Nazwy tej wsi nie notują jeszcze źródła przedwojenne. Nazwa wsi dwuczłonowa, człon drugi, odróżniający, wywodzić się może od określenia pojemnika do karmienia zwierząt, formy ukształtowania terenu lub też nazwy osobowej *Koryto*.

Myszyńiec Stary

Autor sekcji poświęconej pochodzeniu nazw wsi parafii myszyńieckiej, w przywoływanej w niniejszym rysie publikacji, utożsamia tę wieś leżącą przy północnej granicy Myszyńca z osadą wyrosłą wokół jezuickiej misji. Jednakże w innym miejscu tej samej publikacji fakt istnienia Myszyńca Starego jest dla autora dowodem na istnienie osady przed założeniem misji jezuickiej. Byłaby to zatem jeszcze inna wieś. Mamy też jasne informacje, że Myszyńiec wyniesiono do rangi miasta po połączeniu Starego i Nowego Myszyńca. W związku z tym nie mamy pewności czy dawna jezuicka osada znajduje się obecnie w granicach miasta czy poza nimi (w Starym Myszyńcu). Możliwe jest też, że w dobie pierwszego uzyskania przez miasto praw miejskich jego granice były szersze, lub z Martunami połączono tylko część dawnej jezuickiej osady. Warto także zauważyć, że cztery najstarsze kościoły w Myszyńcu budowali przecież Jezuici. Ostatni z nich przetrwał do końca naszego stulecia, ale z czasów jego istnienia pozostała dzwonnica, która stoi niemalże centralnie we współczesnym mieście. Wydaje się zatem, że osada jezuicka znajdowała się raczej na terenie współczesnego Myszyńca. Z kolei lustracja z 1789 z dokładnym opisem osady jezuickiej i starościńskiej wskazuje, że granicę stanowiła rzeczka Rozoga. W takim wypadku jedynie część tej osady znajduje się dzisiaj w granicach miasta, choć należy mieć na uwadze, że Rozoga mogła w owym czasie biec nieco bardziej na południe. Reasumując, posiadane obecnie przez nas informacje

nie rozstrzygają dokładnej lokalizacji misji myszyńcekiej oraz poprawności identyfikacji jej ze Starym Myszyńcem. Ograniczymy się do stwierdzenia, że misja ta leżała w najgorszym wypadku na terenie gminy Myszyńiec. Sama nazwa *Myszyńiec Stary* pojawia się po raz pierwszy dopiero w XVIII wieku. Na mapie z 1806-1808 roku zapisano ją jako *Alt Mysiniec*.

Niedźwiedź

Wieś wymieniana po raz pierwszy w 1775 roku jako *Niedźwiedzi Niedzwiedz*, następnie w 1781 jako *Niedźwiedzi* i tak samo w 1789. W latach 1783-84 zapisano ją jako *Niedzwidz*, zaś na mapie z 1806-1808 pojawiała się jako *Niedzwiedz*. W roku 1827 nazwa brzmiała *Niedźwiedź*, zaś na mapie z 1843 – *Niedzwiedz*. Nazwa wywodzi się od słowa apelatywu *niedźwiedź* lub nazwy osobowej *Niedźwiedź*.

Pełty

Wieś musi mieć przynajmniej XVII-wieczną metrykę ponieważ pojawiła się po raz pierwszy w zapisie z 1701 jako *Pełty*. Nazwę tę zapisywano w wersji zgermanizowanej jako *Pelty* – tak było na mapie z 1706 oraz z lat 1806-1808. Nazwa wsi wywodzi się od słowa *pełt* – *ścięte drzewa w lesie*.

Świdwiborek

Wieś wzmiankowana w latach 1775 i 1778 jako *Swidziborek*, następnie w 1781 jako *Świdziborek*, zaś w latach 1783-84 i 1827 jako *Świdziborek*. W roku 1789 zapisano nazwę *Swidwi Borek*, zaś na mapie z 1806-1808 *Szwydryborek*, a w roku 1828 *Swidniborsk*. Pod nazwą obecną wieś pojawiła się na mapie z 1843. Nazwa jest dwuczłonowa od nazwy osobowej *Świdwa* równej określeniu *świdwa*, *świdba* – *dereń*. Drugi człon stanowi nazwę topograficzną, wskazującą na *mały bór*, czy może raczej, wedle terminologii kurpiowskiej – wydzielony obszar puszczy z pewną liczbą barci (może użytkowany przez jakiegoś Świdwę). Nie można wykluczyć też pochodzenia nazwy od lasu z krzakami derenia.

Wolkowe

Jedna dawniej wzmiankowanych wsi gminy Myszyńiec, pierwsza wzmianka z 1660 roku pod nazwą *Woykowe Łąki*. Następnie zapisana w 1701 roku jako *Wolkowe Łąki*. Już tylko *Wolkowe* wymieniono w 1775, ale w 1778 znów *Wolkowe Łąki*. Następnie w 1781 roku *Wólkowe Łąki*, rok później tylko **Wólkowe**. W latach 1783-84 *Wolkowe*. Na mapie z 1783 roku oraz w zapisie z 1789 figurują *Wolkowe Łąki*, zaś na mapie z lat 1806-1808 *Wulkow*. W roku 1827 występują *Wolkowe* a rok później *Wałkowe*. Na mapie z roku 1843 mamy *Wolkowe*. Pierwszy człon pierwotnej nazwy utworzony został zapewne od imienia *Wojek* – *Wojciech*, upodabnianego następnie do przymiotnika *wołkowy* od *wołka* – *wołu* albo *wólkowy* – od *wólki*. Człon drugi pierwotnej nazwy ma charakter topograficzny, zatem nazwa w całości wskazuje na łąki jakiegoś Wojciecha.

Wydmusy

Wieś odnotowana w 1775 i 1778 roku jako *Wydmusy*. W dwóch wersjach zapisu *Wydymus* i *Wydmuty* pojawiły się na mapie z 1783 roku. W roku 1798 zapisano ją jako *Wydymusy*. Na mapie z 1806-1808 nazwa brzmiała *Wydmys*. W roku 1827 – *Wydmusy*. Nazwa wywodzi się od słowa *wydma*, istnienie owych potwierdza lustracja z 1789 mówiąca, że ludzie miejscowi mieszkają na piaskach i występują tu „piaszczyste góry”.

Wykrot

Wieś założona niedługo przed 1660 rokiem czyli jedna z najdawniej wzmiankowanych wsi gminy Myszyńiec. Początkowo zapisana jako *Wykrott*, następnie w 1701 jako *Wykrot*. Tak też zapisywano ją w kolejnych poświadczeniach. Z dwoma „t” pojawiła się jeszcze na mapie z 1806-1808. Nazwa wsi nawiązuje do słowa *wykrot*, oznaczającego wywrócone drzewo z korzeniami na wierzchu.

Zalesie

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1775 roku jako *Zalesie* i tak samo zapisywana była w kolejnych wzmiankach. Nazwa ma pochodzenie topograficzne, utworzono ją od wyrażenia *za lasem*.

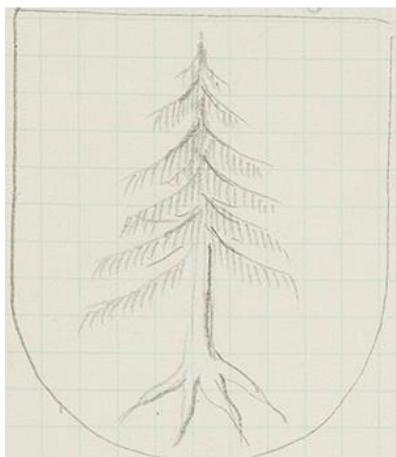
Zdunek

Wieś wzmiankowana po raz pierwszy w 1775 roku jako *Zdunek* i tak samo zapisywana była w kolejnych wzmiankach poza jednym wyjątkiem na mapie z 1783 roku gdzie zapisano *Zdonek*. Nazwa jest typu dzierżawczego i pochodzi od wyrazu *zdun - garncarz*.

Tradycje heraldyczne na terenie gminy

Tradycje heraldyczne Myszyńca

Gmina i miasto Myszyńiec posługuje się obecnie herbem przedstawiającym w polu niebieskim jodłę zieloną z brązowym pniem. Herb ten nawiązuje do projektu herbu miasta powstałego w 1847 roku w rosyjskiej heroldii na potrzeby tzw. Albumu Heroldii Królestwa Polskiego. Herb ten odrysował do swojej kartoteki Marian Gumowski. Projektującym nie udało się odnaleźć podstawy prawnej herbu używanego obecnie przez myszyńiecki samorząd m.in. na jego stronach www i BIP, wydaje się że herb może być używany „zwyczajowo” od czasu odzyskania praw miejskich.

Rysunek 2: Odrys herbu Myszyńca z 1847 roku autorstwa Mariana Gumowskiego¹⁰

Rysunek 3: Współcześnie używany herb Myszyńca

Herb Myszyńca nie jest przytaczany przez powojenne polskie publikacje takie jak *Miasta polskie w tysiącleciu*, *Herby miast polskich* Mariana Gumowskiego oraz *Herbarz miast polskich* Plewako i Wanaga. Pojawia się dopiero w *Leksykonie miast polskich* z 1998 roku.

¹⁰ MNK sygn. 1487, k. 163

Rysunek 4: Herb Myszyńca w *Leksykonie miast polskich*

Heraldyka ziemska

Poniższa tabela ukazuje zmiany w przynależności administracyjnej Myszyńca na przestrzeni wieków oraz prezentuje herby jednostek nadrzędnych. Ramy czasowe nie sięgają przed pierwszą wzmiankę o Myszyńcu.

Ramy czasowe	Ziemia/powiat	Województwo/dzielnica
1650-1793	Powiat ostrołęcki	Województwo mazowieckie Herb województwa mazowieckiego, według <i>Stemmata Polonica</i> ¹¹
1793-1795	Powiat ostrołęcki	Departament płocki, Prusy Południowe
1807-1815	Powiat ostrołęcki	Departament płocki, Księstwo Warszawskie

¹¹ Oprac. Helena Polackówna, *Stemmata Polonica. Rękopis nr 1114 Klejnotów Długosza w Bibliotece Arsenалу w Paryżu*, Lwów 1926, s. 29

1815-1837	Obwód ostrołęcki	<p>Województwo Płockie, Królestwo Kongresowe</p> <p>Herb województwa płockiego w Królestwie Polskim w latach 1837-44¹²</p>
1837-1866	Powiat ostrołęcki	<p>Gubernia płocka, Królestwo Polskie</p> <p>Herb guberni płockiej¹³</p>
1867-1918		<p>Gubernia łomżyńska, Królestwo Polskie</p> <p>Herb guberni łomżyńskiej¹⁴</p>

¹² Wikimedia Commons, autor: Bastianow, CC BY-SA 2.5, na podstawie S.K. Kuczyński, *Polskie herby ziemskie, geneza, treści funkcje*, Warszawa PWN 1993

¹³ *Гербы губерний и областей Российской Империи*

¹⁴ *j.w.*

1918-1939	Powiat ostrołęcki	Województwo białostockie Projekt herbu województwa białostockiego z 1928 roku ¹⁵
1939-1944	Powiat ostrołęcki (Landkreis Scharfenwiese)	Rejencja ciechanowska, Prowincja Prusy Wschodnie III Rzeszy
1944-1975	Powiat ostrołęcki	Województwo warszawskie
1975-1998		Województwo ostrołęckie
1998-	Powiat ostrołęcki	Województwo mazowieckie Herb województwa mazowieckiego ¹⁶

¹⁵ Rys. Waław Graniczny

¹⁶ Projekt: Andrzej Heidrich, źródło: Wikimedia Commons, wektoryzacja: Poznaniak, CC-BY SA 2.5

Symbolika miejscowych właścicieli ziemskich

Analiza rysu historycznego Myszyńca w sposób jasny pokazuje, że jedynymi historycznymi właścicielami na tym terenie byli królowie Polski oraz Jezuiti. Oczywiście nawiązywanie w nowych herbach samorządowych do symboliki królewskiej jest możliwe tylko w wyjątkowych przypadkach. Inaczej sprawa ma się z symboliką Jezuitów. Zakon ten nie posługiwał się herbem w sensie dosłownym ale godłem, dziś powiedzielibyśmy „logo”. Znak ten przedstawiał chrystogram IHS pomiędzy krzyżem ćwiekowym u góry a trzema gwoździami u dołu wpisane w promienisty otok¹⁷. Najbardziej bodaj znanym przykładem wykorzystania tego znaku w heraldyce jest herb papieża Franciszka I, który wywodzi się z Jezuitów.

Rysunek 5: Herb papieża Franciszka z godłem Jezuitów

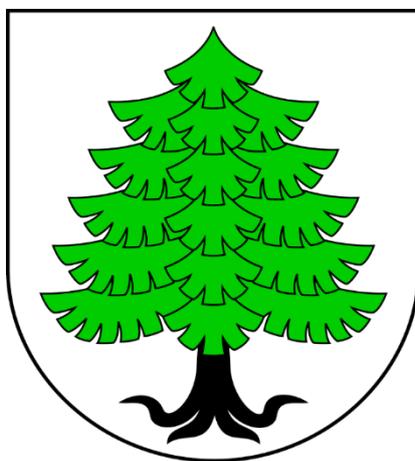
¹⁷ W. Kolak, J. Marecki, *Leksykon godeł zakonnych*, s. 48, wyd. ADI, 1994

Herb gminy Myszyniec

Współcześnie obowiązujący herb gminy Myszyniec jest naszym zdaniem obarczony szeregiem problemów:

1. Położenie barwy zielonej na błękitną łamie zasadę alternacji heraldycznej, zgodnie z którą barwy (zielona, błękitna, czerwona) nie można kłaść na barwę, tylko na metal (złoto, srebro czyli żółć i biel). Wyjątek stanowi barwa czarna. Wynika to z konieczności utrzymania właściwego kontrastu w herbie,
2. Barwa brązowa nie zalicza się do klasycznych barw heraldycznych (zielona, błękitna, czerwona, czarna),
3. Nie ma uzasadnienia otok wokół tarczy herbowej,
4. Herb powstał w zaborczej heroldii,
5. Herb nawiązuje jedynie do warunków przyrodniczych, nie sięga zbyt głęboko w lokalną tradycję historyczną.

Problemy numer 1 i 2 można rozwiązać przeprojektowując herb, tj. umieszczając drzewo na polu srebrnym, usuwając otok oraz dając czarną barwę pnia. Problem numer 4 ma być może pomniejszą wagę, ponieważ herb nie zawiera żadnej wrogiej czy uwłaczającej symboliki. Pozostaje problem numer 5. Wprawdzie herb jest „historyczny” w tym sensie, że ma ponad 170 lat, ale historia Myszyńca jest przecież dłuższa. Wydaje się, że do warunków przyrodniczych nawiązać można subtelniej, poprzez barwę pola.

Rysunek 6: Współcześnie obowiązujący herb Myszyńca poddany poprawkom heraldycznym

Wydaje się, że obecnie obowiązujący herb należy odrzucić i stworzyć nową propozycję sięgającą głębiej w historię Myszyńca. Nowy projekt przewiduje umieszczenie w zielonym polu tarczy złotego frontonu kapliczki z umieszczonym w otwartym wejściu uszczerbionym znakiem Jezuitów czyli chrystogramem IHS z krzyżem ćwiekowym i trzema gwoździami. Tak skomponowany herb nawiązuje do najdawniejszej historii Myszyńca. Pierwsza wzmianka o nim, z roku 1650, dotyczy bowiem jezuickiej puszczańskej misji z ośrodkiem w kaplicy. Warto dodać, że w XVIII wieku Myszyniec zwano Jezupolem, co jeszcze mocniej wiąże najdawniejszą

historię miasta z Jezuitami. Projektujący herb rozważali nawiązanie także do młodszej osady starościńskiej, która była chyba główną częścią składową powstałego w XVIII/XIX wieku miasta. Biorąc jednak pod uwagę, że osada ta stała w opozycji do osady jezuickiej, uznano że łączenie ich obu na jednej tarczy byłoby niestosowne. Pozostawiono zatem nawiązanie do starszej osady. Nie bez znaczenia jest także wpływ najpierw misji jezuickiej a później myszyńieckiej parafii jako czynnika integrującego okoliczną ludność. Istotne wydaje się także, że miasto powołane około 1798 roku przyjęło nazwę Myszyńiec a nie Martuny, a więc przyjęto dla nowego miasta starą nazwę osady jezuickiej.

Nie wiadomo jak dokładnie mogła wyglądać kaplica myszyńieckiej misji. W związku z tym, na usilne prośby władz gminy Myszyńiec, wystylizowano przedstawienie kaplicy w taki sposób, aby przywodziła ona na myśl fronton zabytkowej dzwonnicy z miejscowego zespołu kościoła parafialnego.

Kurpiowską puszcę symbolizują barwy herbu – zielone pole jako symbol roślinności oraz złote godła – barwa miodu czyli symbol bartnictwa – jednego z głównych zajęć Kurpiów, oraz bursztynu, często spotykanego na tych terenach i obrabianego przez Kurpiów.

Zgodnie z klasycznym językiem blazonowania herb można opisać następująco: *w polu zielonym front kapliczki z dwuspadowym dachem, z sygnaturką zwieńczoną trójkątnym daszkiem z krzyżem, z okrągłym okienkiem oraz wejściem z otwartymi wierzejami, w którym uszczerbiony znak Jezuitów – chrystogram IHS z krzyżem świecowym u góry i trzema gwoździemi u dołu, wszystko złote.*

Oprócz symboliki związanej z Puszcza, barwy zastosowane w herbie według różnych autorów mają swoje własne znaczenie symboliczne. ZŁOTO: sprawiedliwość, łagodność, miłosierdzie, szlachetność, delikatność, życzliwość, otuchę, wzniosłość. ZIELEŃ: radość, honor, dworskość, wolność, piękność, zdrowie, nadzieja, zwycięstwo, miłość, grzeszność, ogłada, wesołość, zasobność, przyjaźń, szczęście, żywotność, kurtuazja. Niezależnie od tego znaczenie mają też kombinacje kolorów. Zielona ze złotą oznaczają łaskawość i dobroć¹⁸.

Flaga gminy Myszyńiec

Projekt flagi gminy Myszyńiec wygląda jak następuje. Flaga prostokątna o proporcji 5:8 (wysokość do długości), zielona, z godłem herbu gminy Myszyńiec wysokości 9/10 wysokości flagi w części centralnej.

Banner gminy Myszyńiec

Banner gminy Myszyńiec jest pionowym odwzorowaniem flagi na płacie prostokątnym o proporcji 1:4 (szerokość do wysokości). Godło herbu gminy Myszyńiec, szerokości 9/10 szerokości płata, umieszczone jest w taki sposób, że jego pozioma oś symetrii leży w odległości 1/3 wysokości płata od jego górnej krawędzi, zaś oś pionowa leży pośrodku płata.

¹⁸ P. Dudziński, *Alfabet heraldyczny*, Warszawa 1997, s. 40-42

Flaga stolikowa gminy Myszyniec

Flaga stolikowa gminy Myszyniec jest pionowym odwzorowaniem flagi na płacie prostokątnym o proporcji 1:2 (szerokość do wysokości). Pośrodku flagi herb gminy według ustalonego wzoru, szerokości 9/10 szerokości banneru). Całość zawieszona na poprzeczce mocowanej do stojaka.

Pieczenie gminy Myszyniec

Pieczenie gminy Myszyniec zaprojektowano w trzech wariantach: pieczęć ogólna, pieczęć Rady Miejskiej i pieczęć Burmistrza. We wszystkich przypadkach pieczęcie są okrągłe, o średnicy 36 mm, z godłem herbu Gminy w części centralnej, oddzielonym linią perełkową od otoku, za wyjątkiem krzyża na sygnaturce kapliczki, który wychodzi na otok. W otoku majuskułowa legenda w postaci odpowiednio: + GMINA MYSZYŃCIEC, + RADA MIEJSKA W MYSZYŃCU, + BURMISTRZ MYSZYŃCA. Funkcję dywizora + rozpoczynającego legendę pełni krzyż na sygnaturce kapliczki.

Łańcuchy władzy gminy Myszyniec

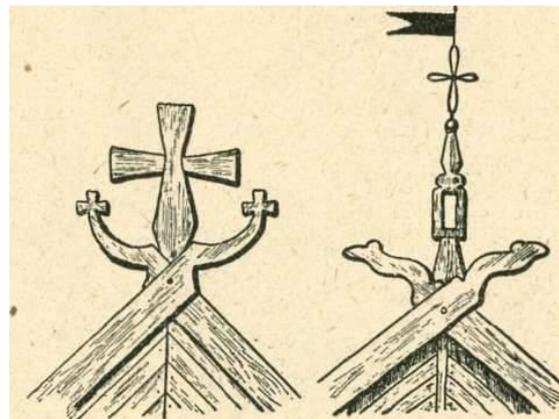
Łańcuchy władzy gminy Myszyniec składają się z 12 ozdobnych ogniw nawiązujących formą do wycinanek kurpiowskich (koguty z ornamentem roślinnym). Do łańcucha przywieszony jest jego klejnot, który stanowi godło herbowe gminy ujęte w ażurowy otok nawiązujący swą formą do korony drzewa w tradycyjnych kurpiowskich lelujach. Metalowe elementy łańcucha powinny być wykonane z metalu w barwie złocistej dla Burmistrza oraz srebrzystej dla Przewodniczącego Rady Miejskiej.

Sztandar gminy Myszyniec

Proponowany sztandar gminy Myszyniec będzie płatem kwadratowym o wymiarach 200x200 cm, obszytym z trzech stron złotą frędzlą o szerokości 5 cm. Czwarta strona przymocowana będzie do drzewca za pomocą koluszków umocowanych na szpili. Strona prawa sztandaru jest czerwona z godłem Polski w części centralnej. Umieszczenie tutaj jedynie godła państwowego zapewni mu należyłą ekspozycję i dostojność. Strona lewa sztandaru jest biała, z herbem gminy Myszyniec w części centralnej, po bokach po jednym pasie złożonym z wycinanek kurpiowskich w formie kogutów z ozdobnikami roślinnymi. U góry dwuwierszowy majuskułowy napis GMINA MYSZYŃCIEC, u dołu zaś półkoliście cztery daty roczne rozdzielone myślnikami: 1650 (pierwsza wzmianka o Myszyncu), 1706 (pierwsza wzmianka o Martunach), 1993 (odzyskanie przez Myszyniec praw miejskich) oraz 2018 (rok fundacji sztandaru). Drzewce sztandaru zwieńczone tulejką, na którą nasadzona głowica z metalu w barwie złocistej, nawiązująca w swojej formie do ozdobnych zwieńczeń szczytów dachów chat kurpiowskich (tzw. śparogi). Śparogi to rzeźbione końce skrzyżowanych desek-wiatrownic, często w formie rogów, głów zwierzęcych, pomiędzy nimi bywa umieszczany szpic z chorągiewką albo krzyż. Do tulejki przywiązana jest szarfa podzielona na pięć poziomych, równej szerokości pasów na przemian zielonych i żółtych, zakończona frędzlą złotą.

Fot. 2: Chata z XIX wieku ze Starego Myszynia ze śparogami w formie głów węży

Fot. 3: Przykłady śparogów z centralnym elementem

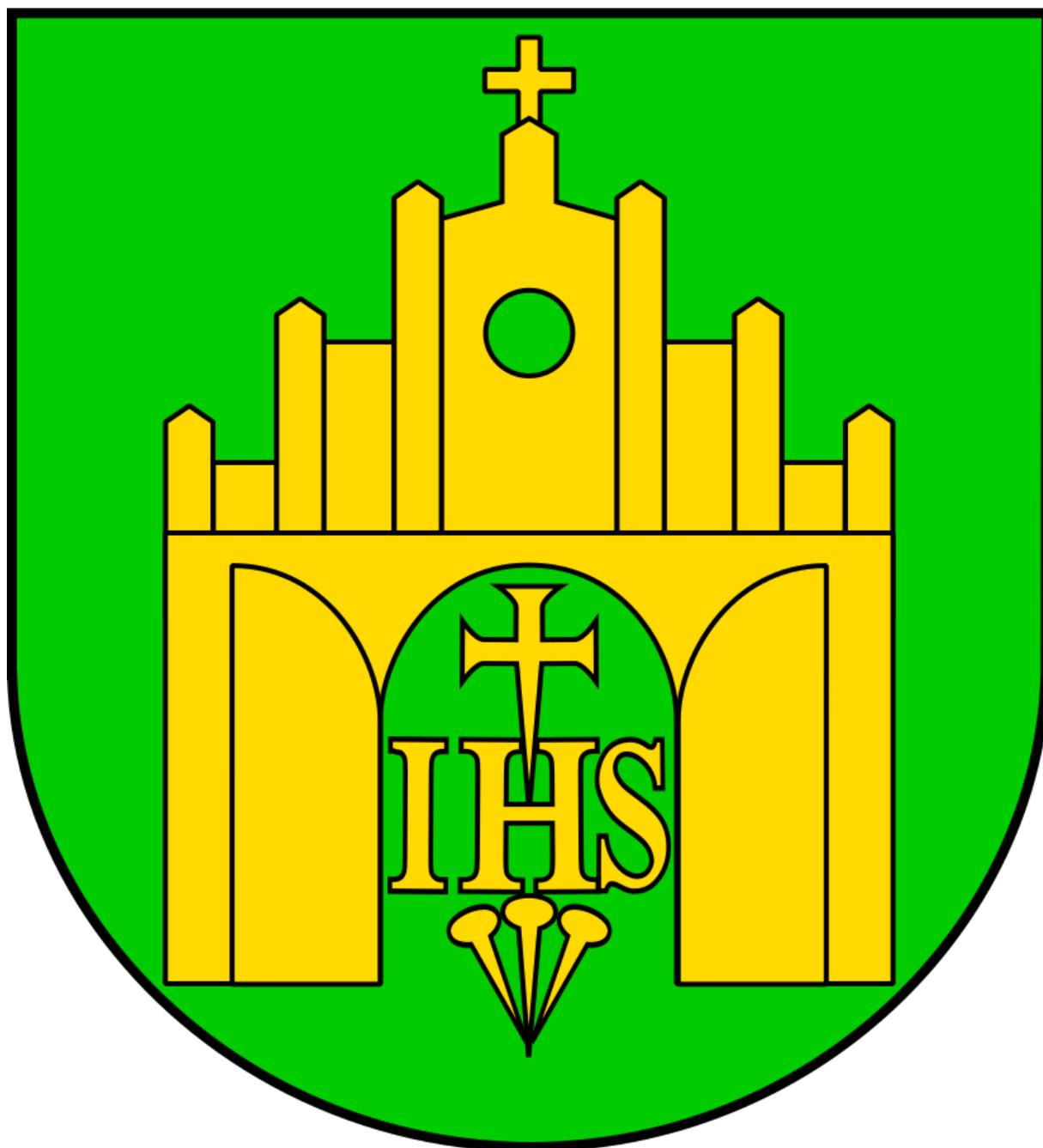
Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec

Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec bita jest w metalu w barwie złocistej i ma formę rozetki o pięciu ramionach, z których każde składa się z ozdobnego motywu inspirowanego kurpiowskimi wycinankami, wyobrażającego po dwa ażurowe płatki z potrójnym wiechciem pomiędzy nimi, na to nałożona jest okrągła głowna część odznaki z krawędzią zaznaczoną linią podwójną. Po stronie licowej w okrągłej części umieszczone jest godło herbowe gminy Myszyniec według ustalonego wzoru, otoczone półkolistymi napisami: od góry ZASŁUŻONY DLA GMINY, u dołu MYSZYNIEC. Strona odwrotna zaopatrzona jedynie w zapięcie agrafkowe. Całość wpisuje się w okrąg o średnicy 36 mm.

Załączniki

1. Herb Gminy Myszyniec,
2. Flaga Gminy Myszyniec,
3. Baner Gminy Myszyniec,
4. Flaga Stolikowa Gminy Myszyniec,
5. Pieczęć Gminy Myszyniec,
6. Pieczęć Rady Miejskiej w Myszyniec,
7. Pieczęć Burmistrza Myszyniec,
8. Łańcuch Burmistrza Myszyniec,
9. Łańcuch Przewodniczącego Rady Miejskiej w Myszyniec,
10. Sztandar Gminy Myszyniec – strona lewa,
11. Sztandar Gminy Myszyniec – strona prawa,
12. Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec,
13. Dyplom Odznaki Honorowej Gminy Myszyniec.

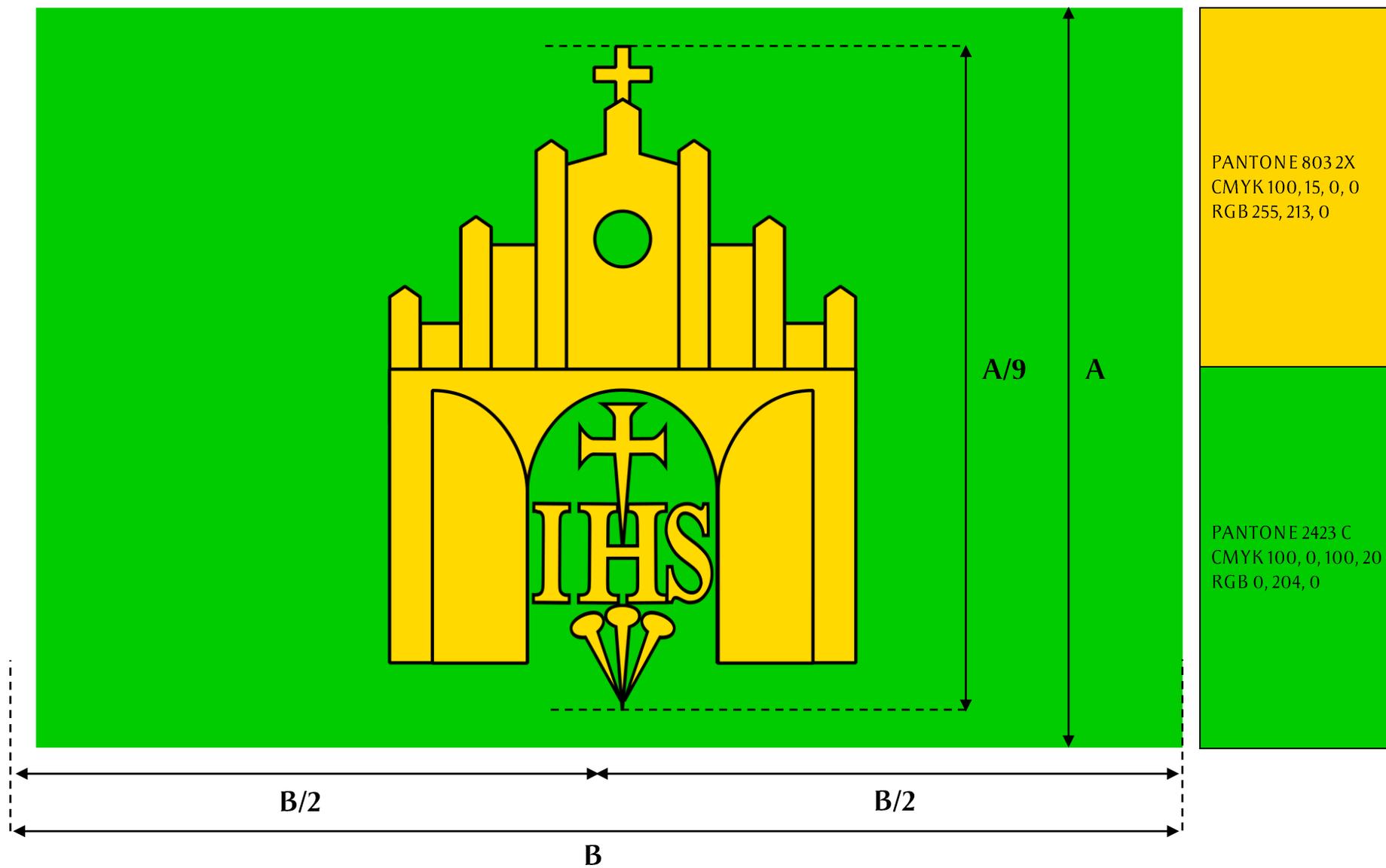
Załącznik nr 1 – Herb Gminy Myszyniec

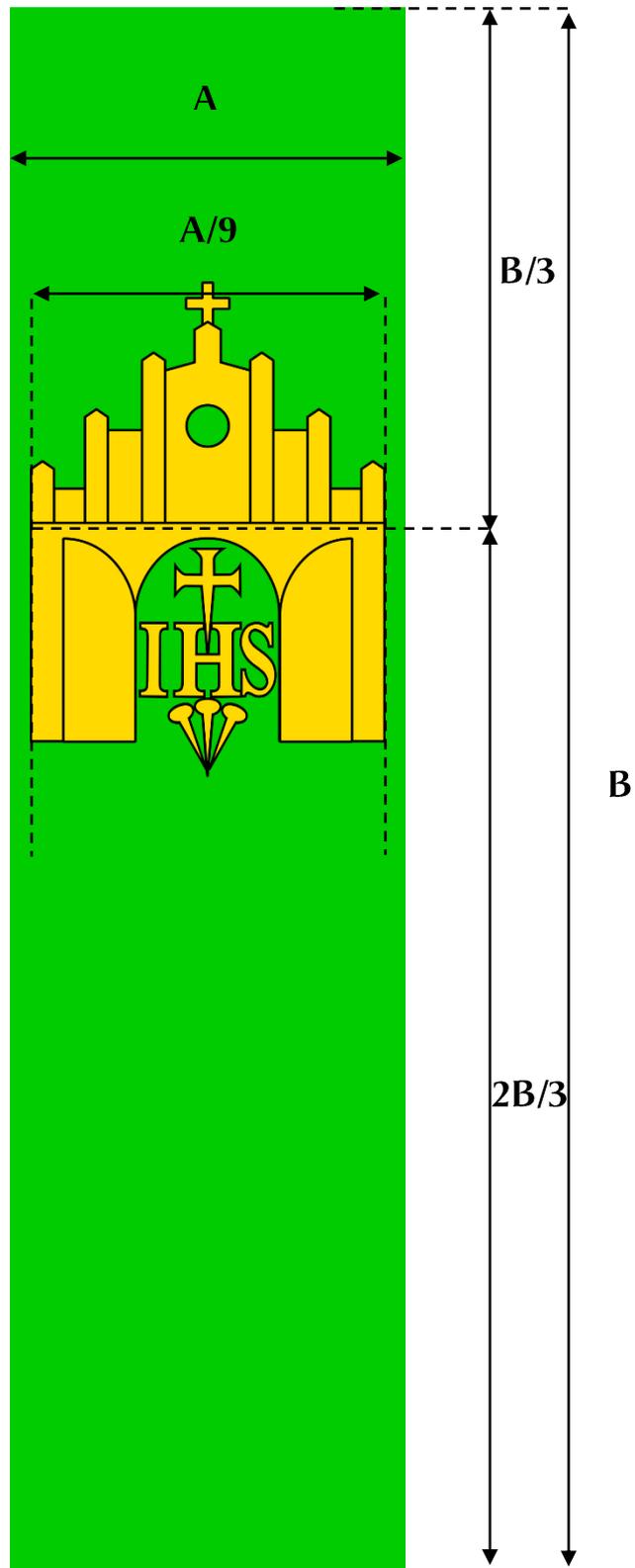
PANTONE 803 2X
CMYK 100, 15, 0, 0
RGB 255, 213, 0

PANTONE 2423 C
CMYK 100, 0, 100, 20
RGB 0, 204, 0

Załącznik nr 2 – Flaga Gminy Myszyniec

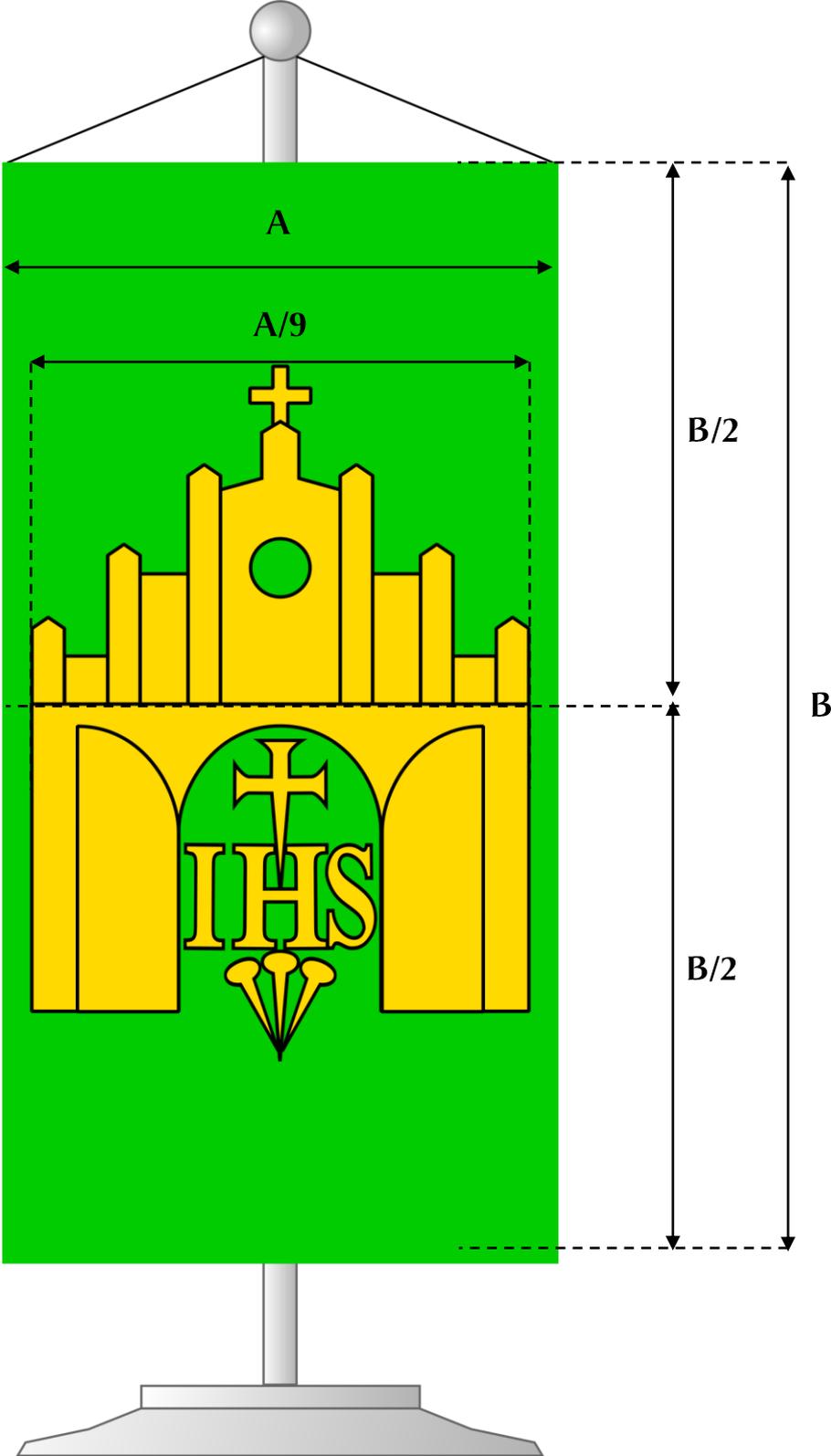
Załącznik nr 3 – Banner Gminy Myszyniec

PANTONE 803 2X
CMYK 100, 15, 0, 0
RGB 255, 213, 0

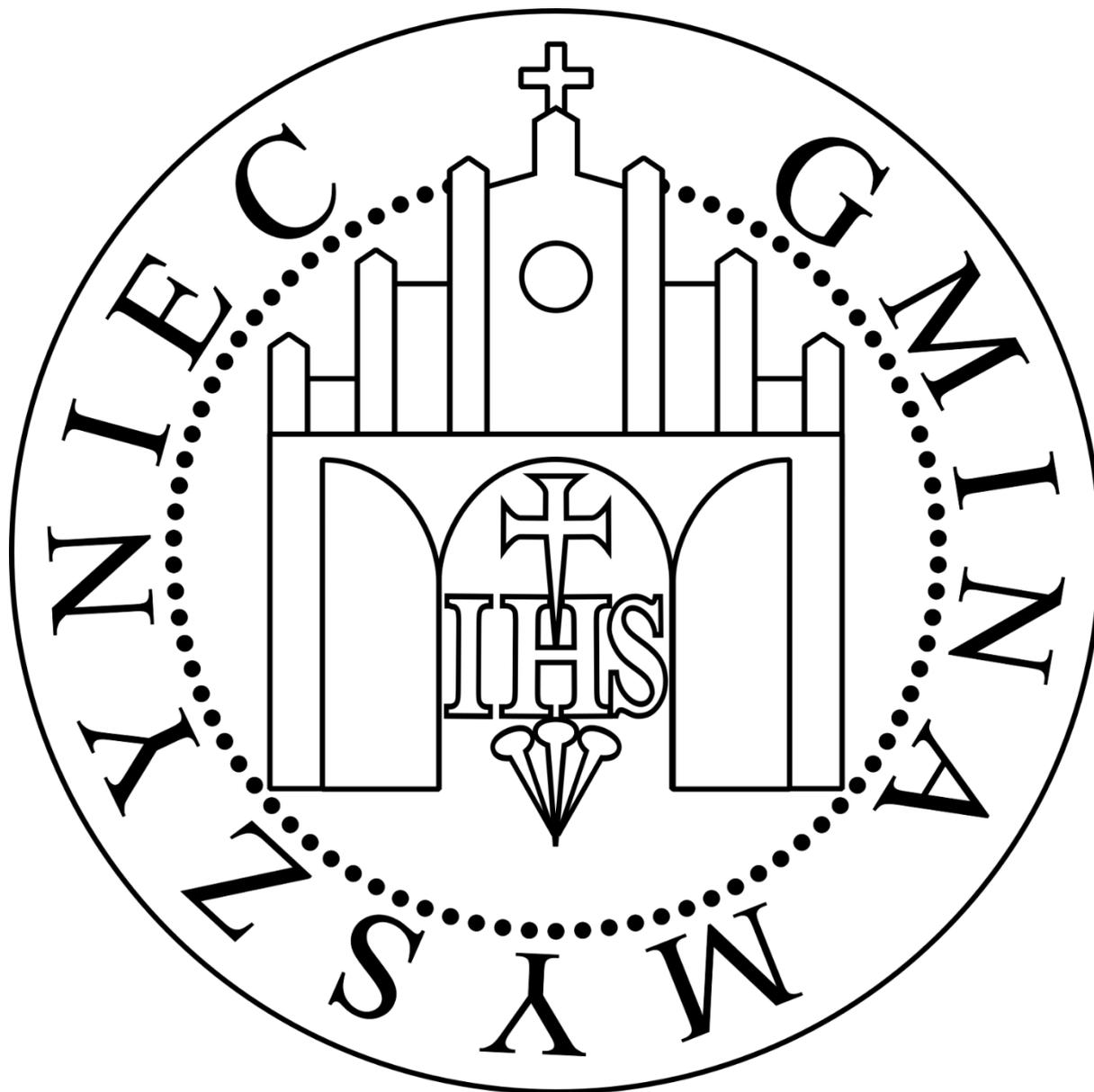
PANTONE 2423 C
CMYK 100, 0, 100, 20
RGB 0, 204, 0

Załącznik nr 4 – Flaga Stolikowa Gminy Myszyniec

PANTONE 803 2X CMYK 100, 15, 0, 0 RGB 255, 213, 0	PANTONE 2423 C CMYK 100, 0, 100, 20 RGB 0, 204, 0
---	---

Załącznik nr 5 – Pieczęć Gminy Myszyniec

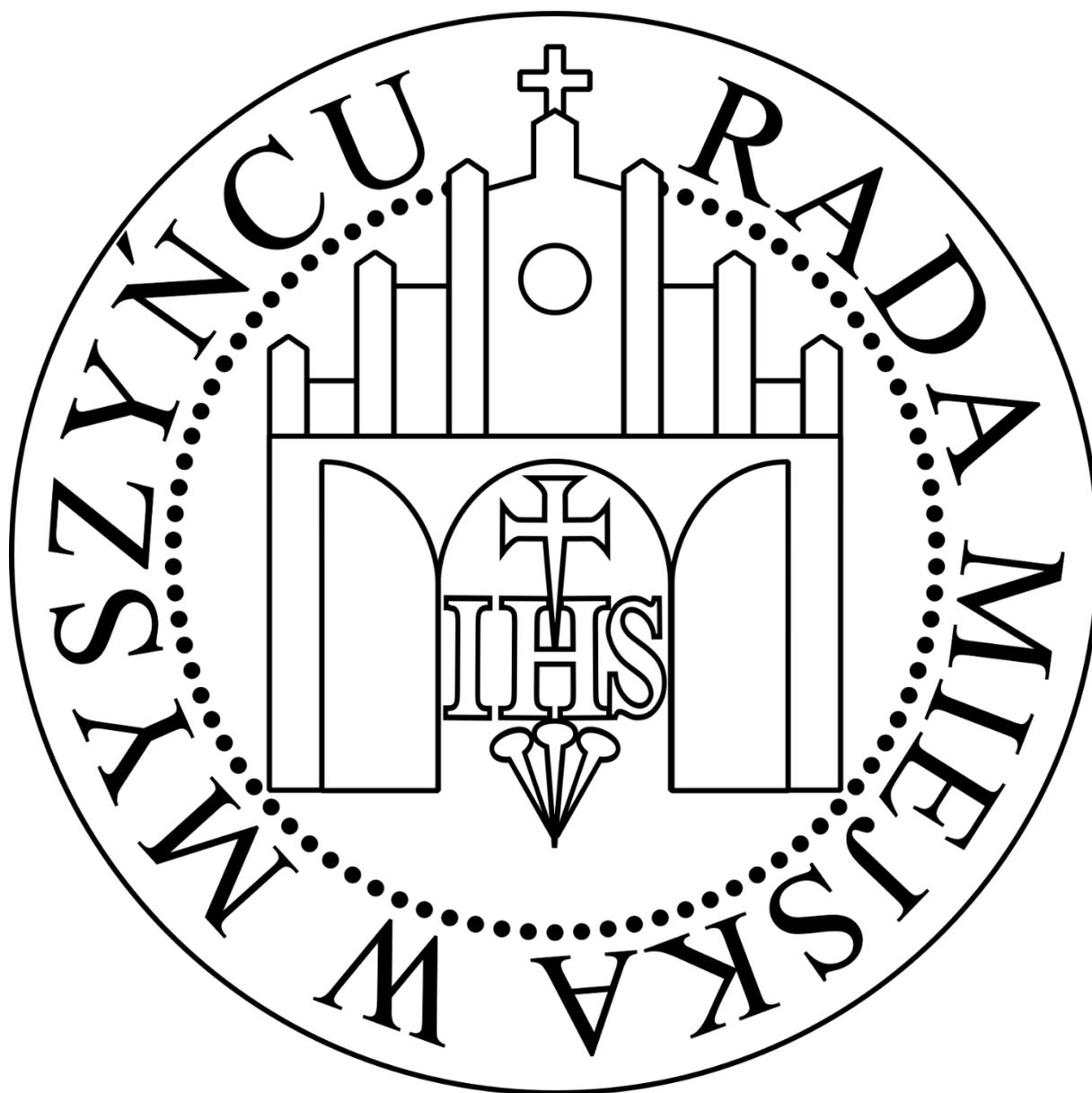

Ø 36 mm

1:1

Załącznik nr 6 – Pieczęć Rady Miejskiej w Myszyńcu

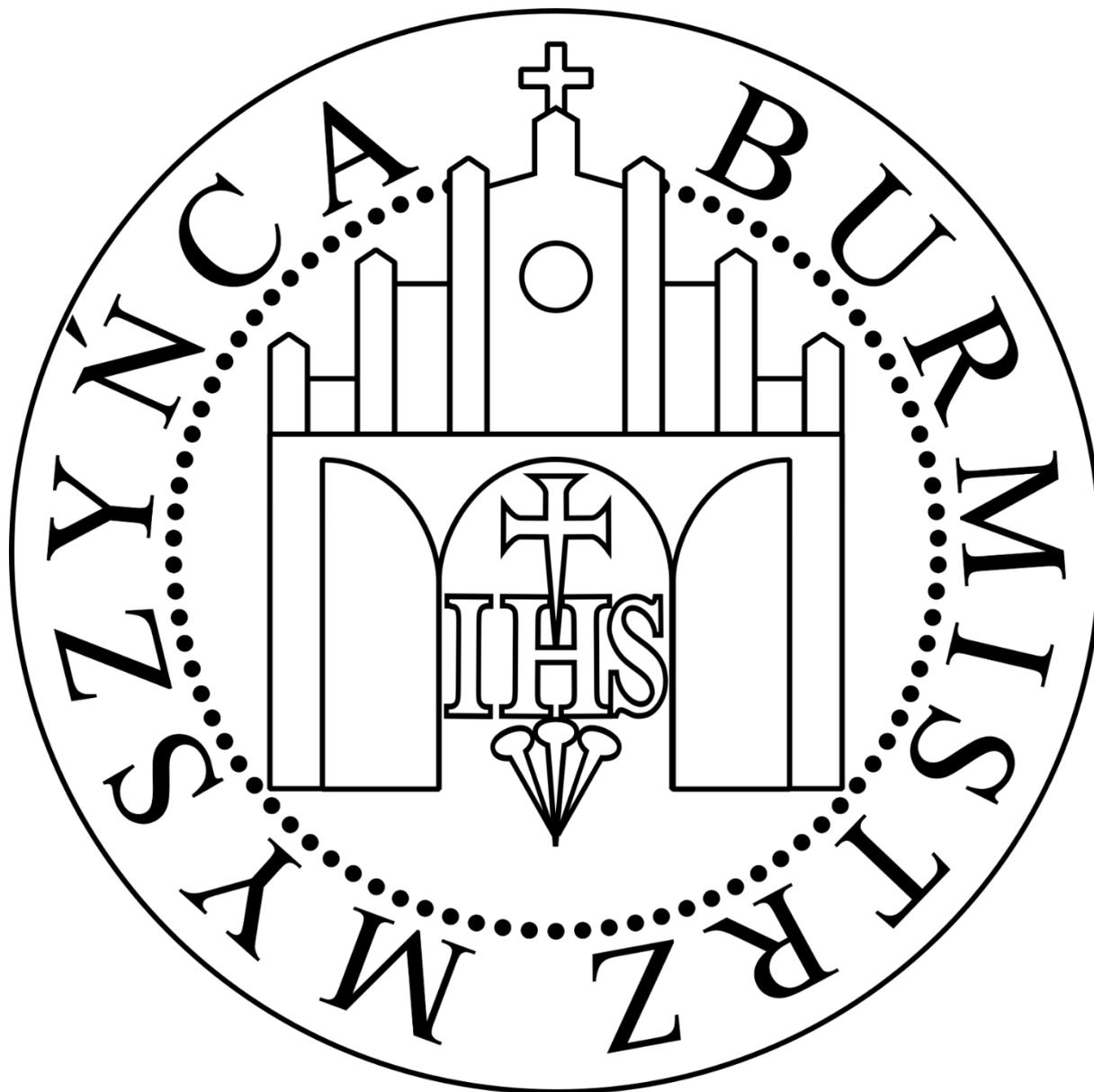

∅ 36 mm

1:1

Załącznik nr 7 – Pieczęć Burmistrza Myszyńca

∅ 36 mm

1:1

Załącznik nr 8 – Łańcuch Burmistrza Myszyńca

Załącznik nr 9 – Łańcuch Przewodniczącego Rady Miejskiej w Myszyńcu

Załącznik nr 10 – Sztandar Gminy Myszyniec – strona prawa

PANTONE 485 C
CMYK 0, 100, 100, 0
RGB 255, 0, 0

Niść złota (korona,
dziób i szpony orła)

Niść srebrna, jasna
(wyłącznie orzeł)

Niść srebrna, ciemna
(wyłącznie orzeł)

PANTONE 803 2X
CMYK 100, 15, 0, 0
RGB 255, 213, 0
(szarfa)

PANTONE 2423 C
CMYK 100, 0, 100, 20
RGB 0, 204, 0

Załącznik nr 11 – Sztandar Gminy Myszyniec – strona lewa

PANTONE 485 C
CMYK 0, 100, 100, 0
RGB 255, 0, 0

Nieźłota (godło
herbowe, środku
kwiatów w
wycinankach)

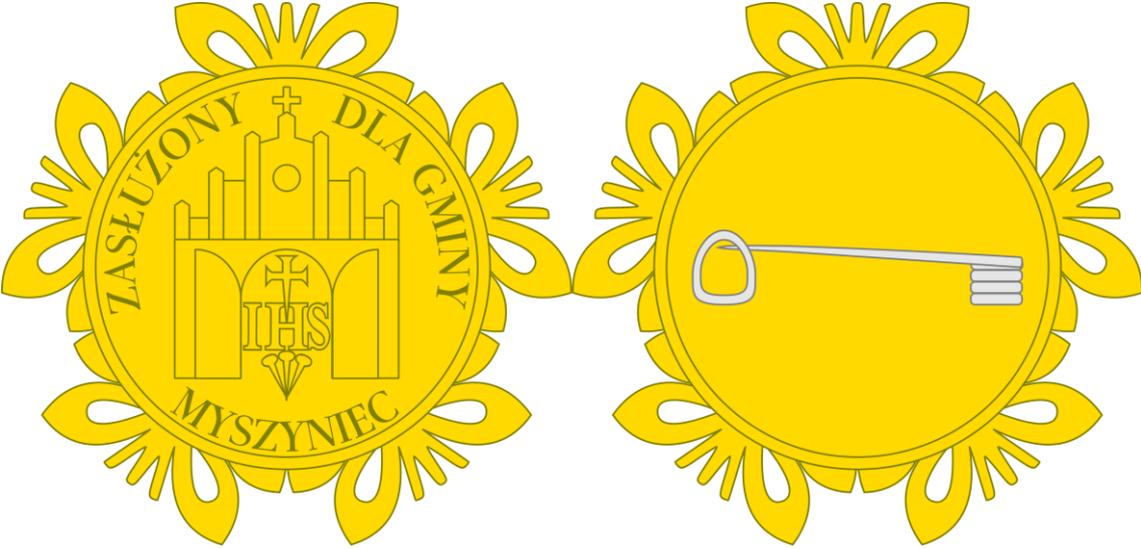
PANTONE Medium
Purple C
CMYK 26, 87, 0, 55
RGB 85, 15, 115

PANTONE Vacat
CMYK 0, 0, 0, 0
RGB 255, 255, 255

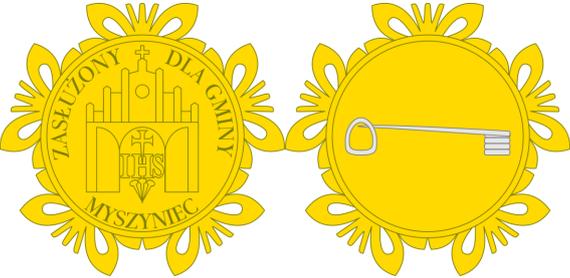
PANTONE 803 2X
CMYK 100, 15, 0, 0
RGB 255, 213, 0
(szarfa)

PANTONE 2423 C
CMYK 100, 0, 100, 20
RGB 0, 204, 0

Załącznik nr 12 – Odznaka Honorowa Gminy Myszyniec

2:1

1:1

Dyplom nr

.....

Myszyniec dn.

.....

DYPLOM

Rada Miejska w Myszyńcu
nadaje
Pani/Panu

.....

Odznakę Honorową
Gminy Myszyniec

Burmistrz

.....

Przewodniczący
Rady Miejskiej

.....